

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

De 13 feeën aan de wieg van Doornroosje – Levensmomenten om samen te vieren

geen evidentie is in onze moderne maatschappij. In de integratiefase vinden we een nieuwe plaats, nieuwe grond, nieuwe identiteit. 'Verbinden met de waarden van vorige generaties en de bredere gemeenschap gaf mij een gevoel alsof ik een bredere identiteit heb nu', noemt Maniran-kunda het.

Tot slot trakteert Mieke Hoste, relatie- en gezinstherapeut in haar eigen praktijk en opleider bij Rapunzel ons op een therapeutisch reisverhaal van Prince Charming en Doornroosje. Het koppel is verstrikt geraakt en gaat te rade bij de veertiende fee. We wandelen samen mee terug op hun relatietouw. We onderzoeken waar iets verloren ging om zo de pijn opnieuw te ervaren en de steken van destijds te proberen op te rapen. Onze antwoorden op vragen krijgen een plaats in het verhaal gesymboliseerd door wollen levenslijnen en attributen die momenten hierin markeren. Hoste laat ons als getuigen mee participeren in het zoekproces van dit koppel. De pijn zowel als de passie krijgt woorden zodat verbinding terug kan bestaan. Het was een heerlijke workshop

waarin op theatrale, zachte doch duidelijke wijze via eigen bewustzijnsprocessen krachtige handvatten werden aangereikt om met koppels op weg te gaan.

Ik keer voldaan huiswaarts, bevestigd in de wijzen waarop ik samen met moedige zoekende mensen dagelijks op weg ga. Of zoals Sermijn het benoemde: 'Vieren is markeren zoals rituelen dit doen, met een publiek dat erkenning geeft en symbolen als lijfelijke verankering.'

Cathy Van Gorp is klinisch psycholoog en systeemtherapeut, werkzaam in het traumateam van Centrum Geestelijke Gezondheidszorg Mandel en Leie te Kortrijk, en daarnaast in haar eigen praktijk voor psychotherapie en supervisie in Zedelgem. E-mail: cathyvangorp@telenet.be

Referenties

Levinas, E. (1961). *Totalité et infini*. Nijhoff.
Tellegen, T. (2004). *Brieven aan Doornroosje*. Querido.

<https://doi.org/10.5553/ST/092436312025037001008>

Unraveling moral dilemmas in everyday situations

Workshop georganiseerd door Euthopia [Breda, 25 oktober 2024]

Thomas Kalis

'We don't need to know what is right forever.' Ulman

Op 25 oktober 2024 bezoek ik een workshop georganiseerd door Euthopia over relationele ethiek in de therapiekamer. De bijeenkomst is aangekondigd met een citaat:

'Ethics are always co-constructed en relational' (Gergen, 2009). De Tsjechen Premysl Ulman en Pavel Nepustil, collaboratief en narratief georiënteerde systeemtherapeuten, leggen tijdens deze workshop uit hoe ethiek volgens hen het dagelijkse leven beïnvloedt.

Ulman start de workshop en benadrukt twee onderdelen: ethiek kan gezien worden als sociaal construct en hoe je anders zijn kunt omarmen. Hij doet dit vanuit de denkwijze van de filosoof Emmanuel Levinas (1906-1995). Ulman legt uit dat Levinas' filosofie anders is dan de heersende westerse filosofie. De westerse denkwijze gaat

Unraveling moral dilemmas in everyday situations

er voornamelijk van uit dat wat goed is, vaststaat en je jezelf daartoe moet verhouden. Levinas kiest in zijn werk als vertrekpunt dat we samen kunnen maken en definiëren wat goed is. Zodoende wordt ethiek een sociaal construct. Als ethiek niet gegeven is maar gecreëerd, geeft dat ruimte voor de gedachte: we hoeven niet te weten wat goed is voor altijd, maar wat goed is voor nu. Als ethiek een dogma wordt, is er een kans dat je mensen onderdrukt. Maar als ethiek ontstaat vanuit een constante uitnodiging tot dialoog, waardoor de ethiek in beweging is, dan is de kans op onderdrukking kleiner. Deze gedachte trof mij zo dat ik dit verslag ben begonnen met het citaat van Ulman.

Ulman legt uit dat er een verandering ontstaat als je met deze denkwijze communicatie in therapie benadert. Levinas focust op hoe relaties de ethiek vormen en niet op hoe de ethiek onze relaties vormt. Levinas stelt hierbinnen voor om de ander te ontmoeten in zijn anders-zijn (*meeting the other in his otherness*). Het anders-zijn van de ander moet dienend benaderd worden. Hierbij kun je 'dienend' begrijpen als het tegenovergestelde van 'domineren met kennis'. Uitgaande van de idee dat ethiek relaties vormt en dat kennis macht is, wordt de ontmoeting tussen mensen gemakkelijk geleid door de vergelijking met de ander. We hebben de neiging het anders-zijn te elimineren. We verwijderen hiermee het verschil dat het verschil maakt (waarbij ik een knipoog naar Bateson bespeur). Wilco Kroon van Euthopia voegt hieraan toe, dat het boek *Levinas in de praktijk* (Keij, 2012) behulpzaam is om het werk van Levinas te koppelen aan de therapiepraktijk.

Hierna volgen praktijkvoorbeelden van de aanwezigen. Ulman reageert vanuit het gepresenteerde gedachtegoed. Je kunt ook de cliënt vragen om het anders-zijn van de

therapeut te begrijpen, bijvoorbeeld wanneer inleven voor de therapeut bij dader-schap moeilijk is. Het is ook goed om te weten dat een ander bestaat uit verschillende soorten van anders-zijn. Mogelijk zijn er onderdelen waarbij je wel kunt aansluiten als therapeut. Ook vanuit het inzicht dat het anders-zijn niet volledig te bevatten is, kunnen we er wel over reflecteren. Binnen dit denkkader kun je als therapeut nog steeds de leiding nemen. Het gaat om het gedachtegoed van het niet-definitief concluderen. Tot slot wordt besproken dat het zelfs helpend is om ook internationale verdragen zoals het verdrag voor de rechten van de mens, te benaderen als niet vaststaand, maar als documenten in beweging.

Hierna presenteert Nepustil een visie op verslaving die uitgaat van 'het anders-zijn omarmen'. Nepustil zet uiteen dat er veel perspectieven zijn met betrekking tot verslaving: verslaving als een zonde, verslaving als hersenziekte, verslaving als zelfmedicatie, verslaving als keuze, verslaving als aanpassing op trauma, verslaving begrepen als leren en verslaving als assemblage. Nepustil omarmt het idee van verslaving als assemblage. Hierbij is niet een specifiek onderdeel belangrijk, maar verschillende factoren en de relatie tussen die factoren. We gaan hierbij terug naar de origine van het woord. *Addiction* (verslaving) komt van het Latijnse *addicere*, wat zo iets betekent als 'dienen', maar ook betekent 'tot slaaf gemaakt zijn'. Beide aspecten vind je terug in verslaving. De vele theorieën en de vele betekenissen van het woord verslaving tonen aan hoe lastig het is iets algemeen te zeggen over verslaving, want het is voor iedereen anders.

Volgens Nepustil omarmt de verslaving als assemblage deze veelzijdigheid. Het is hierbij voor de cliënt helpend om naar specifieke details te kijken: waar de flessen

staan, wanneer je drinkt, hoe je drinkt, en hoe het drinken samenhangt met relaties tussen de details. De therapeut en het cliëntensysteem schrijven al die details op en maken visueel hoe de details zich tot elkaar verhouden. Dan gaan de therapeut en het cliëntensysteem samen op zoek naar waar de ruimte voor beweging zit. Dat kan iets heel anders zijn dan de verslavende gewoonte zelf, zoals eenzaamheid of de verslechterde relatie met de kinderen. Via die weg probeer je de assemblage in beweging te krijgen om de gewoonte aan te passen.

Hierna volgt een oefening waarin we gezamenlijk een assemblage maken gebaseerd op een persoonlijke slechte gewoonte, vanuit de grondhouding van het niet-concluderen en dialogisch samen zoeken naar het anders-zijn. De meeste aanwezigen merken op dat hierdoor het gesprek meer waardevrij wordt, waardoor er lucht en ruimte ontstaan. Door op te letten dat je het anders-zijn niet direct elimineert wanneer het ontstaat in het gesprek, maar er juist ruimte aan te geven, worden de verhalen rijker.

Concluderend: we leven in een samenleving die gekenmerkt wordt door een voortdurende machtsstrijd rondom anders-zijn. Voorbeelden hiervan zijn de strijd van de lhbtq+-gemeenschap, racisme en discriminatie, het feminisme en het steeds onvriendelijker wordende discours rondom migratie. Zelfs mijn narratief, dat van iemand die niet direct onderdeel is van een minderheidsgroep, kent verhalen waarin ik mezelf gemarginaliseerd en gediscrimineerd heb gevoeld in mijn anders-zijn. De maatschappelijke machtsstrijd en, zoals Ulman het uitlegt, onze neiging het anders-zijn te elimineren, maakt dat het een daad van moed is geworden om een verhaal van

anders-zijn te vertellen. In mijn overtuiging is dat nochtans nodig om jezelf te begrijpen en jezelf te ontwikkelen tot wie jij wilt zijn. Het is ook belangrijk om jezelf af te zetten tegen wie je vooral niet wilt zijn. Juist therapie zou een speelveld moeten bieden waarbinnen je de ruimte hebt om verhalen van anders-zijn te vertellen of ermee te oefenen. Wij hebben als therapeuten een plicht om hiervoor de meest helpende condities te scheppen door ons bewust te zijn van onze diep menselijke neigingen om anders-zijn te elimineren.

We hebben ook een plicht om te zorgen dat het anders-zijn mag bestaan. Mensen met een kern van anders-zijn moeten zich voldoende gesteund voelen om toegang te krijgen tot therapie. We zouden dit kunnen doen door bewuster onze werkplek in te richten, zodat bijvoorbeeld ook minder gangbare familie- en relatievormen zich thuis voelen binnen de systeem- en relatie-therapie. Deze workshop heeft mijn denken dan ook in beweging gebracht, verder nog dan Ulman en Nepustil misschien voor mogelijk hadden gehouden. Ik ben Euthopia en de sprekers hier ontzettend dankbaar voor.

Thomas Kalis is sociaal werker en sociaal wetenschapper, in opleiding tot systeemtherapeut bij Euthopia en werkzaam bij de Viersprong. E-mail: thomas.kalis@deviersprong.nl

Referenties

- Gergen, K.J. (2009). *Relational being – Beyond self and community*. Oxford University Press.
- Keij, J. (2012). *Levinas in de praktijk – Een handleiding voor het best mogelijke helpen privé en in de zorg*. Klement/Pelckmans.

<https://doi.org/10.5553/ST/092436312025037001009>